

2 MEDZINÁRODNÝ A EURÓPSKY RÁMEC OCHRANY PRÁVA

Ochranu práva nemožno chápať ako problematiku výlučne v kompetencii vnútroštátneho právneho poriadku. Postavenie jednotlivca, požiadavky na spravodlivý proces, účinný prostriedok nápravy a limity výkonu verejnej moci sú dnes vo významnej miere formované aj medzinárodným právom. **Medzinárodnoprávny rámec ochrany práva pritom nevystupuje len ako vonkajší doplnok vnútroštátnej právnej úpravy, ale ako súbor štandardov, ktoré spoluurčujú obsah a štandard vnútroštátnej ochrany práva.**

Z hľadiska systematiky možno rozlišovať medzi univerzálnym a európskym rámcom ochrany práva. **Univerzálny rámec je vytváraný najmä v prostredí Organizácie Spojených národov a predstavuje základný medzinárodný štandard ochrany ľudských práv, zákonnosti a spravodlivého procesu. Európsky rámec je reprezentovaný predovšetkým Radou Európy a Európskym dohovorom o ľudských právach, ako aj právom EÚ a požiadavkami na účinnú právnu ochranu.** Medzi týmito úrovňami neexistuje vzťah vzájomného vylúčenia, ale vzťah dopĺňania a spolupôsobenia, keďže jednotlivé systémy ochrany práva vychádzajú z podobných hodnôt, hoci používajú odlišné inštitucionálne a procesné mechanizmy.

Vzťah vnútroštátnej ochrany práva k nadnárodnej ochrane práva teda nemožno chápať len ako formálnu povinnosť rešpektovať medzinárodné dokumenty a zmluvy. Ide aj o povinnosť interpretovať a uplatňovať vnútroštátne právo tak, aby poskytovalo ochranu právam v štandarde zodpovedajúcom medzinárodnoprávnym požiadavkám. Medzinárodné právo v tomto zmysle nielen zaväzuje štát navonok, ale súčasne vplýva aj na vnútornú podobu jeho inštitucionálneho a procesného systému ochrany práva. Význam medzinárodnoprávných štandardov sa preto prejavuje pri tvorbe legislatívy, pri súdnej činnosti, pri kontrolnej činnosti, pri samotnom výkone verejnej moci a pri nútenom výkone rozhodnutí alebo iných právne relevantných povinností.

Na tomto základe možno pristúpiť k výkladu jednotlivých medzinárodných a európskych rámcov ochrany práva. Pozornosť bude najskôr venovaná univerzálnym štandardom vytváraným v rámci Organizácie Spojených národov, následne európskemu systému ochrany práv založenom

3 VNÚTROŠTÁTNE INŠTITUCIONÁLNE ZABEZPEČENIE OCHRANY PRÁVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

3.1 Všeobecne o národných inštitúciách ochrany práva

V predchádzajúcich častiach bola ochrana práva vymedzená najskôr v teoretickej rovine, následne aj v rovine medzinárodných a európskych štandardov. Tieto východiská však nadobúdajú praktický význam predovšetkým prostredníctvom vnútroštátneho inštitucionálneho systému, ktorý zabezpečuje, aby právo neostávalo iba normatívnym súborom pravidiel, ale aby bolo reálne uplatňované, chránené a v prípade jeho porušenia aj vynúiteľné.

Vnútroštátne inštitucionálne zabezpečenie ochrany práva preto predstavuje praktickú rovinu fungovania právneho štátu. V podmienkach Slovenskej republiky sa ochrana práva uskutočňuje prostredníctvom viacerých subjektov. Tieto subjekty nemožno chápať ako homogénnu skupinu. Spoločným znakom nie je totožnosť ich kompetencií, ale ich funkčné zapojenie do ochrany práva. Podľa povahy ich účasti na ochrane práva možno rozlišovať **rozhodovacie subjekty, kontrolné subjekty, vykonávacie a donucovacie subjekty, subjekty právnej pomoci a právnych služieb, subjekty alternatívneho riešenia sporov a subjekty presadzovania práva v osobitných oblastiach**. Toto členenie nemožno chápať rigidne. Viaceré inštitúcie totiž spájajú viacero funkcií súčasne. Zároveň však poskytuje vhodný systematický rámec, ktorý umožňuje zaradiť jednotlivé subjekty podľa ich prevažujúcej úlohy pri ochrane práva.

Rozhodovacie subjekty predstavujú jadro autoritatívnej ochrany práva. V podmienkach Slovenskej republiky ide predovšetkým o sudy, ktoré rozhodujú o právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach subjektov práva. Do tejto skupiny patrí **všeobecné súdnictvo, správne súdnictvo a ústavné súdnictvo**. Ich význam spočíva v tom, že poskytujú záväzné rozhodnutie v právnych sporoch, preskúmajajú zákonnosť postupov verejnej moci a v prípade ústavného súdnictva zabezpečujú ochranu ústavnosti. Medzi rozhodovacie subjekty možno zaradiť aj **rozhodcovské konanie a rozhodcovské sudy**.

Kontrolné subjekty zabezpečujú preverovanie súladu určitého konania, rozhodnutia alebo právneho stavu s právnym poriadkom. Ich význam

3.2 Policajný zbor

Policajný zbor je jeden z kľúčových subjektov vnútroštátneho inštitucionálneho zabezpečenia ochrany práva. Jeho osobitné postavenie vyplýva predovšetkým z toho, že patrí **medzi ozbrojené bezpečnostné zbory, ktorým právny poriadok zveruje úlohy vo veciach vnútorného poriadku, bezpečnosti, boja proti zločinnosti vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem a úlohy, ktoré pre Policajný zbor vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky**. Policajný zbor teda zabezpečuje praktické presadzovanie práva, predchádzanie jeho porušovaniu a v zákonom ustanovených prípadoch aj bezprostredný zásah proti protiprávnemu konaniu.

Postavenie polície v modernom právnom štáte nemožno chápať iba cez jej represívnu funkciu. Historicky síce polícia často vystupovala ako mocenský nástroj štátu, ktorého úlohou bolo predovšetkým udržiavanie poriadku a presadzovanie autority verejnej moci. V právnom štáte však jej činnosť nadobúda nový význam. Polícia nemá byť orgánom stojacim nad právom, ale orgánom právom viazaným. Jej pôsobenie je legitímne len vtedy, ak sa uskutočňuje na právnom základe, v zákonom ustanovenom rozsahu, zákonom predpísaným spôsobom a pri rešpektovaní základných práv a slobôd.

3.2.1 Vývoj policajných zborov a bezpečnostných zložiek na území Slovenska

Vývoj policajných zborov na území Slovenska nemožno vnímať iba ako organizačný alebo historický vývoj bezpečnostných služieb. Z hľadiska inštitucionálneho zabezpečenia ochrany práva je podstatné ako bola policajná moc právne upravovaná, aké úlohy jej boli zverované, komu bola podriadená a či jej výkon smeroval k ochrane práva, alebo skôr k ochrane štátnej a politickej moci. Právna úprava polície preto vždy vypovedá nielen o organizácii bezpečnostného aparátu, ale aj o charakte štátu a o vzťahu verejnej moci k jednotlivcovi.

Samotný pojem „polícia“ sa odvodzuje od gréckeho výrazu polis, označujúceho mesto alebo štát, a s ním súvisiaceho pojmu „*politeia*“, ktorý vyjadroval správu verejných vecí, poriadok v štáte a príslušnosť k politickému spoločenstvu. Latinská forma *politia* sa následne stala základom

revízna komisia pochybnosti o súlade rozhodnutia alebo iného opatrenia predsedníctva komory so všeobecne záväzným právnym predpisom, s predpisom komory alebo uznesením konferencie advokátov, je oprávnená navrhnúť predsedníctvu komory jeho zmenu alebo zrušenie. Revízna komisia pozostáva z 9 členov a 3 náhradníkov.

Disciplinárna komisia je zriadená podľa § 74 zákona o advokácii. Rozhoduje v disciplinárnych trojčlenných senátoch o disciplinárnych previneniach advokátov, advokátskych koncipientov, euroadvokátov, zahraničných advokátov a medzinárodných advokátov. Disciplinárne konanie predstavuje základ stavovskej zodpovednosti za porušenie zákonných a stavovských povinností. Jeho význam nespočíva iba v sankcionovaní konkrétneho pochybenia, ale najmä v ochrane klientov a aj samotnej advokácie. Disciplinárna komisia má 31 členov a 5 náhradníkov.

Odvolacia disciplinárna komisia rozhoduje o odvolaniach proti rozhodnutiam disciplinárnych senátov. Rozhoduje v disciplinárnych trojčlenných senátoch. Pozostáva z 10 členov a 3 náhradníkov.

3.7.5 Dostupnosť právnej pomoci

Výkon advokácie je podľa zákona o advokácii zásadne spojený so sústavným a odplatným poskytovaním právnych služieb. Ak by však prístup k odbornej právnej pomoci závisel výlučne od majetkových možností jednotlivca, právo na právnu pomoc by v mnohých prípadoch bolo iba formálne.

Právny poriadok preto má mechanizmy, ktorými sa právna pomoc zabezpečuje aj osobám, ktoré si ju nedokážu zabezpečiť vlastnými prostriedkami. V trestnom konaní má osobitný význam inštitút **povinnej obhajoby a ustanovenia obhajcu ex officio**. Ak sú splnené zákonné podmienky povinnej obhajoby a obvinený nemá zvoleného obhajcu, musí mu byť obhajca ustanovený.

Mimo trestného konania má osobitné postavenie **Centrum právnej pomoci**. Jeho právny základ predstavuje zákon č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z. Centrum právnej pomoci je rozpočtová organizácia zriadená Ministerstvom spravodlivosti SR. Jej úlohou je zabezpečovať právnu pomoc osobám, ktoré si ju pre svoje majetkové pomery nemôžu